

HAYATIMIZIN ANLAMI VE YARATILIŞ GAYESİ

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun.

Yeri göğü yaratan, bizi türlü nimetlerine mazhar eden Allahu Teâlâ hazretleri Kur'ân-ı Kerîm'de;

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

Vemâ halaktu'l-cinne ve'l-inse illâ li-yağbudûn.¹ buyurmuş.

Mânası; "Ben, Azimuşşân Allahu Teâlâ, cinleri ve insanları başka bir şey için yaratmadım; ancak ve sadece bana ibadet etsinler diye yarattım."

Tebâreke Sûresi'nin başında bir başka âyet-i kerîme var, o ayette de hayatın gayesini, Allah'ın bizleri niçin yarattığını gösteren bir ifade ihtiva ediyor.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

¹ 51/Zâriyât, 56.

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ

عَمَلًا

*Ellezî halaka'l-mevte ve'l-hayâte li-yeblüveküm eyyeküm ahsenü amelâ.*²

Bu âyet-i kerîmeler; "Allahu Teâlâ hazretleri bizleri hangimiz daha güzel işler yapacak ömrünü güzel â'mâl-i sâliha ile değerlendirip güzel geçirecek diye imtihan etmek, görmek ve denemek için ölümü ve hayatı yarattı, insanları yeryüzüne gönderdi, çıkardı." mânasına geliyor.

Demek ki birinci âyet-i kerîmede *cin* sözü, insanların gözünden gizli olan, gözle görülemeyen varlıklar; *ins* sözü de, "insanlar mânasına" geliyor. Biz insanları ve bizim göremediğimiz cin denilen diğer çeşitli görünmez varlıkları Allahu Teâlâ hazretleri sadece kendisine ibadet etmeleri için yaratmış.

İbadet, deyince bizim hatırımıza hemen namaz geliyor; Ramazan günü orucu geliyor; haccetmek geliyor. Halbuki bu âyet-i kerîme-

² 67/Mülk, 2.

de de “Yaratılışın gayesi ancak ibadettir.” diye anlatılıyor, bildiriliyor.

a. Yaratılışın Gayesi Ancak İbadettir.

Peki, biz hep namazla, oruçla, bu ibadet diye düşündüğümüz zaman, hatırımıza ilk gelen şeylerle mi meşgul olacağız?

Hayır!

İbadetin mânası bizim Türkçe’de düşündüğümüzden, hemen aklımıza ilk gelen şekillerden çok daha geniştir.

İbadet, Allahu Teâlâ hazretlerine güzel kulluk yaparak yaşamak demektir. Hayatın her anı Allah’a itaatle geçiyorsa ibadettir, Allah’a bağlı olarak geçiyorsa, Allah’ı hatırlayarak, Allah’ın rızasını kazanmak yolunda hareket ederek geçiyorsa bu ibadettir. Ve eğer Allah’a itaat etmeden, âsi olarak, sözünü dinlemeden geçiyorsa bu da ibadet etmemektir.

O bakımdan ibadeti, Allah’ı bilerek, Allah’ı severek, Allah’ın rızasını düşünerek yaptığımız her hareket olarak tarif edebiliriz. O halde insanın yemesi, içmesi, hatta uyuması,

uyanması dahi niyetine göre ibadet sevabı kazanmaya sebep olabilir. Dükkânında çalışması dahi ibadet sevabı kazanmasına sebep olabilir.

Demek ki biz yeryüzüne Allah'a itaat etmek ve bu imtihan olan hayatımızı Allah'ın rızasına uygun geçirmek üzere denenmek için indirilmiş varlıklarız.

İbadeti güzel yapmak için, hayatı Allah'ın rızasına uygun geçirmek için de, hemen görülüyor ki bilgi lazım. İnsan ne yaparsa Allah'ın rızasına uygun olur, ne yaparsa Allah'ın rızasına aykırı olur, nasıl hareket ederse Allah sever, nasıl hareket ederse Allah'ın gazabına uğrayabilir, bunları bilmesi lazım.

O halde hemen karşımızda bilgi, Arapça "ilim" meselesi çıkıyor. Arapçası *ilim*, Türkçesi "bilgi"dir. Bilmek meselesi karşımıza çıkıyor.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in çok sevdiğim ve zihnimde çok derin iz bırakmış olan bir hadîs-i şerîfini size nakletmek istiyorum.

Peygamber Efendimiz bir hadîs-i şerîfinde buyurmuşlar ki;

الْعِلْمُ حَيَاةُ الْإِسْلَامِ، وَعِمَادُ الْإِيمَانِ.

*E'l-ilmu hayâtü'l-İslâmi ve 'imâdu'l-imân.*³

-Bu ifadeler çok hoşuma gidiyor. -*E'l-ilmu hayâtü'l-İslâm.* "İlim, bilgi, bilmek, öğrenmek, İslâm'ın canıdır, hayatıdır." İlim varsa İslâm canlıdır. İlim yoksa İslâm canını kaybetmiştir, ölüdür, yoktur.

Ve 'imâdu'l-imân. "İlim aynı zamanda imanın da direğidir."

Demek ki ilim olduğu zaman iyi müslüman olmak mümkün olabilir, ilim olduğu zaman doğru bir inanca sahip olunabilir; ilim olmadığı zaman insanın Müslümanlığı ölmüş demektir. Çünkü insan neyi nasıl yapacağını bilmediği için artık İslâmiyet bahis konusu olamaz ve imanı da ilim olmadan hatalara sürüklenebilir, insanlar bâtil ve yanlış inançlara saplanabilir.

³ Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 132, r. 28661; X, 181, r. 28944; Gümüshânevî, *Râmûz*, 223, r. 10.

Hayatta da sizler de, biz de her zaman görüyoruz. Gerçekten ilim olmayan bölgelerde, cahillerin olduğu yerlerde ve tahsilsiz görgüsüz insanların arasında iman konusunda da bâtil inançların, hurafelerin yayıldığını görüyoruz.

Kur'ân-ı Kerîm'de yine çok kesin olarak bildirilmiş bir husus var, Allahu Teâlâ hazretleri, *erhamü'r-râhimîn*'dir. "Çok merhametlidir, merhametlilerin en merhametlisidir." Kul hatasını anladığı, tevbe ve istiğfar eylediği zaman Allah kulu affeder.

b. Allah'ın (cc) Affetmeyeceği Günah : Şirk

Fakat Kur'ân-ı Kerîm'de kesin olarak bildiriyor [ki] kişide inanç bozursa, şirk varsa, müşriklik varsa, kâfirlik varsa Allahu Teâlâ hazretleri o insanı affetmiyor. O halde bizim en çok dikkat etmemiz gereken husus inancımızın şirkten, küfürden, müşriklikten, kâfirlikten uzak; pak, temiz, sağlam olmasıdır.

O halde ilim İslâm'ın hayatıdır, canıdır ve imanın da direğidir. İslâm'ın canlanması

için, imanın sağlam olması, ayakta kalması için ilme sarılmamız gerekiyor.

İlim hakkında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in bize rivayet edilen pek çok hadîs-i şerîfleri var. Bu vesile ile onlardan bir kısmını size nakletmek istiyorum.

c. İlim İbadetten Daha Üstündür

Peygamber Efendimiz buyurmuş ki;

الْعِلْمُ خَيْرٌ مِنَ الْعَمَلِ

*E'l-ilmu hayrun mine'l-amel.*⁴ "İlim iş yapmaktan, ibadet etmekten, amel eylemekten hayırlıdır."

Başka bir ifade de;

الْعِلْمُ أَفْضَلُ مِنَ الْعِبَادَةِ

*E'l-ilmu efdalu mine'l-ibadeti.*⁵ "İlim ibadetten daha üstündür."

⁴ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, XI, 38, r. 10969; Kudâ'î, *Müsnedü's-Şihâb*, I, 59, r. 40; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 182, r. 2895; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 133, r. 28665; Gümüşhânevî, *Râmûz*, 223, r. 5.

İlim öğrenmek hem ibadettir, ibadetlerin en sevaplısıdır hem de doğrudan doğruya ibadetin kendisinden daha üstündür. Çünkü her şey ilme dayanıyor.

İlim hakkında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz buyurmuş ki;

الْعِلْمُ مِيرَاثِي وَمِيرَاثُ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي

*E'l-ilmu mirâsi ve mirâsu'l-embiyâi kablî.*⁶ "İlim benim mirasımdır ve benden önceki peygamberlerin mirasıdır."

Kim ilim öğrenirse, Peygamber Efendimiz'in sahip olduğu hazinelere, zenginliklere sahip oluyor demektir. Peygamber Efendimiz'den önce insanların doğru yolu görmeleri için Allah tarafından her beldeye gönderilmiş, sayısını bilemediğimiz kadar çok peygamber-

⁵ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, XI, 38, r. 10969; Kudâ'î, *Müsnedü's-Şihâb*, I, 59, r. 40; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 132-133, r. 28657, 28664; İbn Abdülberr, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 112, r. 101; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VI, 124; İbn Adî, *el-Kâmil*, IV, 534; Gümüşhânevî, *Râmûz*, 223, r. 6.

⁶ Ebû Hanife, *Müsned*, I, 57; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 133; İbn Arrâk, *Tenzîhü's-Şerî'a*, I, 276; Gümüşhânevî, *Râmûz*, 223, r.11.

ler, mürseller var; onların varisi olmuş olur. Bu da alim için çok büyük bir şeref.

O halde ilme, Peygamber Efendimiz'in ve diğer bütün peygamberlerin mirası olarak sımsıkı sarılmak gerekiyor. İbadetin, kulluğun, hayatın güzel tanzim edilmesi için ilme sarılmamız gerekiyor.

Bir başka hadîs-i şerîfte Peygamber Efendimiz buyurmuş ki;

الْعِلْمُ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ

*E'l-ilmu halîlu'l-mü'mini.*⁷ "İlim mü'minin halilidir."

Halîl, "çok samimi dost" demektir. Sırdaş, birbirini sırrına aşına olan, birbirini çok seven, çok samimi insanlara *halîl* derler. "İlim mü'minin halîlidir." "Onun sırdaşı,

⁷ Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 366, r. 4337; Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl*, I, 210; Kudâ'î, *Müsnedü'ş-Şihâb*, I, 122, r. 152-153; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 69, r. 4195; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 133, r. 28663; XV, 903, r. 43557; Gümüşhânevî, *Râmûz*, 223, r. 9.

onunla haşır neşir olan, onunla çok samimi olan çok yakın arkadaşı” demektir.

Bu da güzel bir vasıf ve bu bakımdan ilmi bilen bir kimsenin, ilmi öğrenmek isteyen kimseye mutlaka vermesi lazım. Bir talebe, bir hocadan bir şey öğrenmek istediği zaman onun memnuniyetle ilmini ona öğretmesi lazım.

Bizim alimlerimizden rivayet edilenler bu konuda çok ibret vericidir. Mesela geçtiğimiz otuz- kırk yıl önce, İslâmî ilimleri öğreten insanların azaldığı zamanlarda yaşayan bazı alimleri hatırlıyorum, kendisinden ders görmüş meşhur kimseler de var. Bu şahıslar sabah akşam cami köşesinde veyahut buldukları herhangi bir mekânda istekli talebelere İslâm'ı zevkle, hevesle, aşk ile yorulmadan öğretmişler.

Hatta anlatmışlardı; Hüsrev Hoca denilen bir alim sabahtan akşama kadar çalıştıktan sonra evine yorgun argın döner ve insan birazda istirahat etmek isteyebilir.

Bazı kızlar gelmişler, demişler ki;

“Hocam biz camiye gelemiyoruz, çalışmalarımız var, acaba biz de geceleyin veya sabahleyin şu vakitte grup halinde gelsek, ders verebilir misiniz?”

Onların da en müsait olmadığı zamanlarda isteklerini dahi o alim reddetmemiş ve onlara ilim öğretmiş. Hakikaten de çok kıymetli talebeler yetiştirdiğini ve başlı başına bir ilmi hareket meydana getirdiğini onu tanıyan kimselerden öğreniyoruz.

Allah bu alimlerin sayısını arttırsın, âhirete göçmüş olanlarına kabirlerine nurlar indirsın, ruhlarını şad eylesin, makamlarını âla eylesin.

İlmin çok büyük sevabı var. Fevkalade büyük ecir kazanmaya vesiledir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buyuruyor ki;

الْعِلْمُ وَالْعَالِمُ وَالْمُتَعَلِّمُ وَالْعَمَلُ فِي الْجَنَّةِ.

E'l-ilmu ve'l-'âlimu ve'l-müteallimu ve'l-amelu fi'l-cenneti.

“Bilen adam da, ilmin kendisi de, ilimle yapılan ibadet de cennete girecektir.”

Başka bir hadîs-i şerîfte;

الْعَالِمُ وَالْمُتَعَلِّمُ شَرِيكَانِ فِي الْخَيْرِ

*E'l-âlimu ve'l-müteallimu şerîkâni fi'l-hayri.*⁸

“İlmi öğreten ve ilmi öğrenen sevapta ortaktır, ikisi de aynı miktarda sevap alır.” Allah tarafından birisi ilim verdiği için sevap alır, ötekisi de ilim öğrenmesinden dolayı sevap alır. İlim insanı cennete götürür, cennet yoludur. İlim yoluna giren insan cennet yolunu tutturmuş bir kimse olur.

Alimler hakkında da çok hadîs-i şerîfler var, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri buyuruyor ki;

الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ

⁸ İbn Mâce, “Mukaddime”, 17, r. 228; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, VIII, 220, r. 7875; Taberânî, *Müsnedü's-şâmiyyîn*, III, 263, r. 2218; Kudâ'î, *Müsnedü's-Şihâb*, I, 188, r. 279; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 16, r. 4022; 73, r. 4205; Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb*, I, 56, r. 127; Heysemî, *Mecme'u'z-zevâid*, I, 122, r. 491; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, IV, 370, r. 5656; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 134, r. 28672; 154, r. 28791; 168, r. 28868; İbn Abdülberr, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 138, r. 136; Gümüshânevî, *Râmûz*, 221, r. 8.

*E'l-ulemâu veresetü'l-enbiyâ.*⁹ "Alimler peygamberlerin varisleridir."

Peygamberler arkalarında mal mülk bırakmazlar; manevî ilimleri, ledünnî ilimleri bırakırlar. Allah'ın rızasını gösteren ahkâmı öğretirler. Alimler, onları bilen kimseler, böylece peygamberlerin varisleridir. Peygamberlerin makamlarının, vazifelerinin devamı bunlardadır ve aynı hizmeti peygamberlerden sonra alimler götürürler.

Alimlerle ilgili bir başka ifade var;

الْعُلَمَاءُ أَمَنَاءُ الرُّسُلِ

*el-Ulemâu emenu'r-rusul.*¹⁰ "Alimler resullerin emin kimseleridir."

Bir başka hadîs-i şerîfte de; *Umarau'l-ümmeh.* "Ümmetin emin kişileridir."

⁹ Deylemî, *el-Firdevs*, III, 75, r. 4209; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, IV, 384, r. 5705; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 135, r. 28679; *Râmûz*, 222, r. 17.

¹⁰ Deylemî, *el-Firdevs*, III, 75, r. 4209; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 183, r. 28952; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, X, 70; İbnü'l-Cevzî, *Mevzu'ât*, I, 263; Nebhânî, *Fethu'l-kebîr*, II, 239, r. 7992; *Râmûz*, 222, r. 16.

Buradaki eminden maksat “kendisine bir şeylerini verilip emanet edildiği kimse” demektir. Alimler peygamberlerin ümmetlerini emanet ettikleri kimseler demektir; makamlarının ne kadar üstün olduğu bu hadîs-i şerîflerden görülüyor.

Bir başka hadîs-i şerîfte de;

الْعُلَمَاءُ مَصَابِيحُ الْأَرْضِ

*el-Ulemâu mesâbihu'l-ard.*¹¹ “Alimler yeryüzünün ışıklarıdır, ışık tutan kandilleridir, karanlıkları aydınlatan nurlarıdır.”

O halde Allahu Teâlâ hazretlerinin rızasını kazanmak için, ömrümüzü Allah yolunda, Kur’ân-ı Kerîm yolunda, hadîs-i şerîf yolunda, dinimizin ahkâmı yolunda, Allahu Teâlâ hazretlerinin sevgisini ve rızasını kazanma yolunda geçirmeye gayret edeceğiz. Amacımız bu olacak!..

Çünkü dünyaya bir imtihan için gönderildiğimizi biliyoruz. Bu dâr-ı dünyâ, bir dâr-ı

¹¹ Ali el-Muttakî, *Kenzu' l-ummâ1*, X, 134, r. 28677; Gümüshânevî, *Râmûz*, 222, r. 15.

imtihândır ve burada bu imtihanı gördükten sonra âhirette bu imtihanın sonuçlarını alacağız.

Allah'ın sevdiği bir kul olarak yaşamış olan, Allah'ın sevdiği işleri yapmış olan âhirette çok büyük mükâfatlarla taltif olunacak, sonsuz ebedî, hâlidî nimetlere nâil olacak. Cennette büyük nimetler içinde sonsuz olarak kalacak. Allah'ın rızasına uygun olmayan işleri yapan kötü insanlar, zulmedenler, kâfir olanlar, müşrikler de ebedî olarak cehennemde kalacaklar ve ettiklerinin cezası sonsuz olarak âhirette devam edecek.

d. İlâhi Ente Maksûdî ve Rıdâke Matlûbî

O halde Allah'ın rızasına uygun hareket etmek amacımız olmalı. Onun için bizim büyüklerimiz şöyle bir formül ile o gerçeği bize bildirmişler;

İlâhi ente maksûdî ve rıdâke matlûbî diyoruz, bu cümlenin mânası;

İlâhi ente maksûdî. "Yâ Rabbi!, benim muradım, gayem, arzum, isteğim sensin." ve *rıdâke matlûbî.* "Ben senin rızanı talep ediyorum, rızanı istiyorum. Her işte rızanı arıyo-

rum. Rızı isen ben o işi yapacağım, rızı de-
ğilsen memnun olmayacaksan o işi yapmaya-
cağım, gayem budur.” demiş oluyoruz.

O halde, Allah’ın rızasına uygun yaşamak
gayemiz. Bunu bu sözlerle de ifade etmiş
oluyoruz. Fakat bunu sağlamak için aracımız,
vasıtamız, kaynağımız, ilim...

Eğer ilmi bilirsek bizim müslümanlığımız
canlıdır. Böylece Allah’ın rızasına uygun olanı
Allah’ın rızasına uygun olmayandan ayırmak
mümkün olur ve güzel şeyleri yapmamız; öm-
rümüzü sevaplı, başka insanlara faydalı ve
güzel şeylerle geçirmemiz mümkün olur.
İmanımız sağlam olur, hurafelerden bâtil
inançlardan kendimizi rahatlıkla korumuş
oluruz. Sağlam bir yolda akıl ve mantık yo-
lunda yürümüş, hem dünyamızı, hem âhire-
timizi mamur etmiş oluruz.

Onun için din büyüklerimizden birisi di-
yor ki;

“Dünyada izzet ve itibar isteyen ilme sa-
rılısın.”

Dünyada bir mevki makam sahibi olmak
istiyorsa, birisi yükselmek istiyorsa devlet

kademelerinde veya insanların yanında yüksek bir merteye kazanmak istiyorsa ilim öğrensin. Dünyada yükselmek isteyen, izzet isteyen ilim öğrensin, âhirette yükselmek isteyen, âhiretin yüce makamlarını isteyen o da ilim öğrensin. Demek ki hem dünyaya hem âhiretin izzet ve itibarı ilim ile olacaktır.

O halde ilme sımsıkı sarılmamız gerekiyor. İlme sarıldığımız zaman, devamlı ilimle meşgul oldukça, ilmi öğrenmeye çalıştıkça, ibadet yapmanın sevabını alacağız ve bunun dışında yapacağımız ibadetlerimiz ilmin ışığında yapıldığı için Allah'ın rızasına uygun olacak, sevabımız böylece çok olacak. Çünkü alimin uykusu bile ibadettir ve onun namazı; âlimane, huşu ve huzur ile kılınan namaz, cahilin namazından, orucundan, haccından çok daha fazla sevaplıdır. O büyük sevapları alacak demektir.

Fakat ilmin de bir şartı vardır. İlmin şartı; ilmiyle insanın amel etmesidir, ilmini uygulamasıdır. Sadece bilmek insana sevap kazandırmıyor, bildiğini uygulamak sevap kazandırıyor.

Şöyle söyleyelim; mesela bir insan gıybet etmenin günah olduğunu dinî kitaplarda okumuş, öğrenmiş olabilir.

Gıybet; bir kardeşinin müslüman kardeşinin olmadığı bir yerde onun arkasından onun bir kusurunu söylemek, mevcut olan bir kusurunu söylemek oluyor. Bu günahdır, söylememesi, onu çekiştirmemesi lazım. O toplumda o yok iken onun aleyhinde konuşmamak lazım.

Bir kimse bunun günah olduğunu biliyor, tamam bu ilimdir, bilgidir. Fakat kâfi değil. Bu bilgiyi insanın uygulaması lazım. Fiilen bir başkasının aleyhinde konuşmaması lazım. Konuşmayan bir insan olması lazım. Gıybetin günah olduğunu bilen insanın bu günahı işlememesi lazım. Günah olduğunu biliyor da yine işliyorsa bu sefer bundan dolayı ayrıca cezası olacak. "Hem biliyorsun, hem de bildiğin halde yapıyorsun." diye bundan dolayı cezası olacaktır.

O halde ilmin şartı bu misalde anlatmaya çalıştığımız gibi bildiğini uygulamasıdır.

Bu konuda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in bir hadîs-i şerîfi vardır;

“Alim, bildiğiyle az bile olsa amel eyleyendir.”¹²

Bildiğini yapıyorsa, uyguluyorsa, onunla mucibince amel ediyorsa tamam alimdir ama mucibince amel etmiyorsa o alim sayılmaz. Yüzlerce kitabı ezbere bilse, kütüphaneden çekip önüne almadan, gözlüğünü takmadan, içindekileri bilen bir kimse bile olsa, bildiğini uygulamadığı için alim vasfına sahip olmuyor. Yeryüzünün kandili olan şerefli insanlardan sayılmıyor. Peygamber Efendimiz'in varisleri olan o şerefli insanlardan sayılmıyor. Ümmetin kendisine emanet edildiği kimselerden sayılmıyor.

O halde güzel, iyi kulluk yapmak ve Allah'ın rızasını kazanmak için ilim öğreneceğiz

وَالْعَالِمُ مَنْ يَعْمَلُ بِالْعِلْمِ وَإِنْ كَانَ قَلِيلًا

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, XI, 38, r. 10969; Kudâ'î, *Müsnedü's-Şihâb*, I, 59, r. 40; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 132-133, r. 28657, 28664; İbn Abdülberr, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 112, r. 101; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VI, 124; İbn Adî, *el-Kâmil*, IV, 534; Gümüşhânevî, *Râmûz*, 223, r. 6.

ve böylece İslâm'ımızı ve imanımızı sağlam-
laştıracamız, güzel yapacağız ve bildiğimizi
uygulayacağız.

Bir hadîs-i şerîfnde Peygamber *sallalla-
hu aleyhi ve sellem* buyuruyor ki;

الْعِلْمُ عِلْمَانِ. فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِي الْقَلْبِ، فَذَلِكَ الْعِلْمُ
النَّافِعُ، وَعِلْمٌ فِي اللِّسَانِ، فَذَلِكَ حُجَّةٌ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ.

*el-İlmu ilmân fe-ilmun sâbitün fi'l-kalbî,
fe-zâke'l-ilmu'n-nâfiğ ve ilmun fi'l-lisâni fe-
zâke hüccetü'l-lâhi alellah hüccetü'l-lâhi alâ
ibâdihi.*¹³

el-İlmu imlân. "İlim iki tiptir, iki çeşit-
tir." *Fe-ilmun sâbitün fi'l-kalbî.* "Bunlardan
birisi insanın gönlüne yerleşmiş ve orada se-
bat bulmuş, sabit olmuş, yer tutmuş olan
ilimdir." *Fe-zâke'l-ilmu'n-nâfiğ.* "İşte bu
faydalı ilimdir." İstenen arzu edilen ilim bu-
dur.

¹³ Dârimî, "Mukaddime", 33, r. 376; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 82, r. 34361; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 182, r. 28947; 133, r. 28667; İbn Abdülberr, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 661, r. 1150; Hatîb, *Târihu Bağdâd*, V, 568; İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühhd ve'r-rekâik*, I, 407, r. 1161; Gümüshânevî, *Râmûz*, 223, r. 2.

Ve ilmun fi'l-lisân. "Birisi de insanın gönlüne girmemiş sadece dilinde kalmış." *Fe-zâke hüccetü'l-lâhi alellah hüccetü'l-lâhi alâ ibâdihi.* "Bu ilim de Allah'ın kulları aleyhinde âhirette mahkeme-i kübrâ da kullanacağı bir delildir." "Bak sen dilinle bunu söylemişsin ama bunu mucibince amel etmemişsin." diye Allahu Teâlâ hazretlerinin onun aleyhinde delil olarak göstereceği ilimdir.

Eğer ilim sadece dilindeyse, gönlüne yerleşmemişse, içine tesir etmemişse, kendisine hâkim olmamışsa, sadece dilde kalmışsa kıymetli değildir.

Bu konuyu açıklayan başka hadîs-i şerîfte Peygamber Efendimiz alimleri üçe ayırıyor;

الْعُلَمَاءُ ثَلَاثَةٌ: رَجُلٌ عَاشَ بِالنَّاسِ، وَعَاشَ بِعِلْمِهِ؛
وَرَجُلٌ عَاشَ بِالنَّاسِ، وَأَهْلَكَ نَفْسَهُ؛ وَرَجُلٌ عَاشَ
بِعِلْمِهِ، وَلَمْ يَعِشْ بِهِ غَيْرُهُ.

el-Ulemâu selâsetun, raculun âşe bi-hi'n-nâsu ve âşe bi-ilmihî ve raculün âşe bi-

*hi'n-nâsu ve ehleke nefsehû ve raculun âşe bi-ilmihî ve lem ye'îş bihî gayruhû.*¹⁴

e. Alimler Üçe Ayrılır

E'l-ulemâu selâsetun. "Alimler üç çeşittir." *Raculun âşe bi-hi'n-nâsu ve âşe bi-ilmihî.* "Bir alim ki; insanlar onun ilminden istifade ediyorlar ve kendisi de ilmini uyguluyor, ilmiyle amel ediyor, büyük sevaplar kazanıyor." İdeal alim tipi budur.

Ve raculün âşe bi-hi'n-nâsu ve ehleke nefsehû. İkinci tip; "İnsanlar bu ikinci tip alimin ilminden faydalanıyorlar..." Çünkü misal olarak; bilgi veriyor, ders okutuyor, üniversitede hocalık yapıyor, yazılar yazıyor diyelim, insanlar istifade ediyorlar, fakat *ehleke nefsehû.* "Kendisini helâk ediyor."

Niye?

Çünkü bilgisini uygulamıyor, Allah yolunda yürümüyor ve Allah'ın emirlerini tutmu-

¹⁴ Ma'mer, *el-Câmi'*, XI, 254, r. 20472; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 242, r. 35698; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 76, r. 4211; İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, XXVIII, 306; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, IV, 385, r. 5706; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 135, r. 28680; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, II, 283; *Râmûz*, 222, r. 20

yor. Demek ki başkasına faydalı oluyor ama kendisini helâk ediyor.

Büyüklerimizin söylediği gibi; “Mum gibi... Kendisi yanıyor, eriyor, yok oluyor fakat başkalarını aydınlatıyor.” Bu ikinci tip alimdir.

Ve raculun âşe bi-ilmihî ve lem ye’iş bihî gayruhû. Üçüncü tip alim de; “Alim, Allah’ın neleri sevdiğini biliyor ve uyguluyor, fakat başkasına bir faydası yok, kendi halinde, içine kapanık yaşıyor ve böylece sevap kazanıyor.”

Bu üç tipten en faydalısı ilminden kendisinin de faydalandığı, başkalarını da faydalandırdığı alim tipidir. O halde bizler böyle olmaya gayret etmeliyiz.

Özetlememiz gerekirse;

Allah’a güzel ibadet etmekle vazifeliyiz. İbadetlerimiz, hayat tarzımız demektir. Niyetimiz halis olduğu zaman, hayatımızdaki her hareketimiz, davranışımız ibadet sayılabilir. Fakat davranışlarımızı, hayatımızı ilmin ışığında düzenlemeli ve seçeneklerimizi ilme göre seçmeliyiz. Tercihlerimizi ona göre

yapmalıyız. Bunun için de İslâmî ilimleri öğrenmemiz gerekiyor.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ilmin kaynakları olarak buyurmuş ki;

“İlim üç tanedir. Birisi Allahu Teâlâ hazretlerinin Kur’ân-ı Kerîm’indeki muhkem ayetler, ikincisi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz’in sünnet-i seniyyesi, üçüncüsü bunlardan çıkartılmış olan hükümler. Bundan sonrası artık ilavedir.”

Demek ki ana kaynaklarımız Kur’ân-ı Kerîm, hadîs-i şerîf ve bunlardan çıkarılmış olan dinî hükümler olmuş oluyor. Bunları bileceğiz ve bunları hayatımıza uygulayacağız, ilmimizle amel edeceğiz.

Eğer sadece kendimiz hayatımıza tatbik edersek bunun sevabını alırız fakat daha sevaplı olan ve benim herkese tavsiye ettiğim nokta tercih ettiğim husus hem bileceğiz, hem de bildiğimizi başkasına öğreteceğiz. Yani bir tek bilgi bile bilsek bunu çocuğumuza söyleyebiliriz, hanımımıza söyleyebiliriz, komşumuza söyleyebiliriz, yolda arkadaşımıza söyleyebiliriz.

Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* bir hadîs-i şerîfnde buyuruyor ki;

“Bir toplantı yapılıp da o toplantıdan insanlar bana salât-u selâm getirmeden, Allah’ın emirlerinden bahsetmeden kalkarlarsa sanki bir leşin etrafına toplanıp kalkan varlıklar gibi, hayvanlar gibi olur.”

Demek ki özel sohbetlerimizi bile ilimle ziynetlendirmeliyiz. Allah’ın emirlerini herkese anlatmaya çalışmalıyız.

Hiç şüphesiz Peygamber Efendimiz’in sahabe-i çok kıymetli insanlardı ve sahabe-i kirâm ümmetin Peygamber Efendimiz’den sonra sıralamada, ikinci tabakada gelen en üstün tabakasıydı.

Bunların hepsi bizim bugünkü bilim seviyemizi düşünecek olursak bu seviyeye muhakkak sahip değillerdi. Bizim onlardan bazı konulardan daha fazla şeyler bildiğimiz muhakkaktır. Fakat onların üstünlüğü, bir Peygamber Efendimiz’in sohbetine nâil olmuşlar ve dini en sağlam kaynağından, en yakından, en güzel tarzda öğrenmiş idiler. Üstünlükleri bu idi.

İkincisi; bildiklerini başkalarının kendileri uyguladıkları gibi başkalarına da anlatıyorlardı ve hatta doğdukları yerde durmadılar, dünyanın her yerine yayılarak İslâm'ı yaymaya gayret ettiler ve Allah'ın emirlerini başkalarına öğretmeye çalıştılar.

f. Sahabe-i Kirâm Zihniyetiyle Hareket Etmeliyiz

O halde bizlerde, aynı sahabe-i kirâm zihniyetiyle hareket etmeliyiz, onların yaptığı gibi yapmaya çalışmalıyız, ilmi öğrenmeliyiz, kendimiz uygulamalıyız, az da olsa bu bildiğimizi başkalarına anlatmaya ve İslâm'ın güzelliklerini insanlara öğretmeye gayret etmeliyiz. Bu insanlar en yakınlarımızdan başlayarak, hayatta karşılaştığımız halka halka çeşitli münasebetlerde bulunduğumuz insanlar olabilir. Önce çoluk çocuğumuzu İslâm'a göre yetiştirmek, hanımımızı yönlendirmek vazifemiz oluyor, bu birinci vazifemiz. Ondan sonra akrabamıza, yakınlarımıza, dostlarımıza İslâm'ı anlatmalı, her fırsatta İslâm'ı başkalarına bir parça daha öğretmeye gayret etmeliyiz.

Hukuk fakültesini birincilikle bitirmiş bir kardeşim vardı; çok başarılı bir öğrenciydi, hayatta da çok başarılı oldu. Allah selamet versin. O üniversitedeyken sohbet ettiğimizde demişti ki;

“Ben her fırsatı ganimet bilirim, İslâm’la ilgili birkaç söz söyleyerek etrafıma faydalı olmaya çalışırım.” demişti.

Misal de vermişti;

Birisi gelmiş yanına demiş ki; “Sana hayranım, çok çalışıyorsun ve hukuk fakültesi gibi zor bir fakültede birinci olmuşsun. Nasıl sağladın bunu?”

Bir insanın yüzüne karşı övülmesi onu şımartabilir. Kardeşimiz düşünmüş, “*estağfirullah*” demiş, tevazu duygularına kendisini çekmeye çalışmış ama hemen demiş ki karşısındakine;

“Kardeşim, benim bu çalışmamın kaynağı imanımdır, ben mü’min olduğum için bu başarıyı imanıma ve Müslümanlığıma borçluyum.” demiş. Bu fırsattan dahi istifade ederek, karşısındakinin kendisine olan hayranlı-

ğını İslâm'a olan hayranlığa döndürmeye gayret etmiş.

Biz de hayatımızda böyle yaparsak sahabenin *rıdvanullahi aleyhim ecmaîn*, davranışı gibi davranmış olur ve böylece İslâm'ın yayılmasına karınca karınca hizmet etmiş oluruz.

Cumanız mübarek olsun. Allah size ömrünüzü rızasına uygun geçirmeyi nasip eylesin, çok hayırlı ilimler öğrenmeyi, faydasız ilimlerden uzak durmayı, ömrünüzün her anını, her saniyesini güzel değerlendirmeyi nasip eylesin.

Gönlünüzce temenni ettiğiniz gibi hoş, mutlu ve bahtiyar bir ömür sürmenizi ve Allahu Teâlâ hazretlerinin huzuruna sevdiği, razı olduğu bir kul olarak varmayı, âhiretin her türlü nimetlerine, mutluluklarına cennette nâil olmayı nasip ve müyesser eylesin. Hepinize dünya ve âhiretin hayırlarını dilerim.

es-Selâmü aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtüh.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN
11 Recep 1414 / 24.12.1993

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

